

*Үкэр куйаас эргийдэ,
Ууга сөтүө ыңырда!
Күлүм күлүмүт уотугар
Мэник таммах ыстанна!*

Дьаһалта түбүктэрэ

СИРИ БАС БИЛИИ, ОТТООХУН БОППУРУОСТАРЫГАР МУННАХ

Мэҥэ-Ханалас улууһугар от ыйын 16 күнүтэр Саха Республикатын Правительствотун председателэ Егор Афанасьевич Борисов кыттылаах Тҕа хаһаайыстыбатын сирдэрин бас билиигэ уонна оттоохунта аналлаах семинар уонна сүбэ муннах ыытылынна. Итиһэ иһин энэр 5 улууһун дьаһалтатыттан, тҕа хаһаайыстыбатын управлениеларыттан бэрэстэбинэллэр, нэһилиэктэр баһылыктара кыттыллы ылылар. Биһиги улуустан ити этиллибиттэртэн ураты өссө "Одно окно" тэрилтэ үлэһиттэрэ сырыттылар.

Муннах хайдах барытын, улуус-лутугар оттоохунта киирин, тҕа хаһаайыстыбатыгар үлэ хаамытын туһунан улуус баһылыга Семен Илларионович Яковлев маанык былыһыннардэ.

— Буолан аастыт түмкүүтэ күн бастакы анарыгар СР Баһы-дуолу бас билигэ сыһыаннаһы министрствоттан министри солбуйааччы Евдоким Васильевна Григорьева сиргэ сыһыаннаһы, учуоттаһы, бас билиэ боппуруостарыгар сөмүрүтэ.

Эбигэтти кэһэ Е. А. Борисов салааттанан сүбэ муннах буолта. Дакылааты Правительство председатели солбуйааччы Айаал Иванович Степанов огордо. Муннах "түгүрүк остуол" бэрэстэбинэ боппуруос сүмүлүн санааны үлэһити, ыһыттыларга эппиттэһи быһылытыан ыһытыына.

Сири бас билигэ быһылы сымта 5 улуус — Чурапчы, Мэҥэ-Ханалас, Таатта, Ньурба, Сунтаар республика бюджеттэн харчы көрдөрөн үлэ ыһыттылар. Эрдэ былаан быһылытан 9 улууска барыахтаах этэ. Ону үлэ-харчы харчыныччылыан 5 улууска үлэ көрдүлэр. Улууска бээр 283 баһынай хаһаайыстыбаларыгар 14 кэһилтэх анал биргэлэр тендергэ кыһан көрүтөн кэлэн үлэһит сымталлар. Көмүрүгэ биһиги "Одно окно" тэрилтэбит бэрэстэбинэ быһылытан үлэһитэр. Улуустат 7 кэһилтэр үлэ ыһыттылар, салтыл атын кэһилтэртэ үлэһиттэрэ. Бу сири бас билигэ үлэһиттэ улахан көмүрү харды. Петро-зек электроннай харта огорон биргэлтэх. Баһынайдар сири регистрациялааһыны бюджет суотугар огорторон чааһынай бас билигэ ыһахтаахтар. Чааһынай хаһаайыстыбаларга сири эһэ чааһынай бас билигэ биргэлтэ.

үлэһиттэбит.

Муннах кэһигэр Тҕа хаһаайыстыбатын министрствотун сала министри солбуйааччы Степан Степанович Охлопков эрдэ "Сахага-мобилизация" үлэһиттэ, Уус-Алдантан төрүттэх.

Муннахха оҕо кэһигэ бэлэһини, тэрээһин үлэһит көрдүлүтүлэр. Биһиги улуус баһылы 32000 тонна оту оттоохтаахтыт. Былаан быһылыгы ыһыт кэһилтэһиттэр олохуран оҕоһулуна. Маны толоруута кыахтар бааллар. Инновациалар сымларга кураан буолар сибээһгэ баарынан төһө кыаһа-рынан элбэх оту оттоон саппаһырыах кэһигэһиттэ. От үлүүтэ үчүтэй Онон быһылыгыны кураах ходоһына хаал-ларбонка (холбоур, Куолума, Бабага) от-туох кэһигэһиттэ. Боппуруос сүмүлүн биһиги улуустан Мугудай нэһилиэгэ баһылыга К. И. Пермикин, Хайахсыт баһылыга И. И. Филиппов, Ойулуук баһылыга Л. В. Ефремова, Ча-каар баһылыга Т. В. Адамова, Хатыы баһылыга В. В. Ершов санааларын үлэһиттэрт. Тҕа хаһаайыстыбатын производствотар сыһыаннаах сага ыһыттылыт сокуоннар тула ыһытты-лар, кэһиттэһиттэ таһыттылар. Прави-тельство баһылыга Е. А. Борисов тҕа хаһаайыстыбатын специалистарын хаамта сым бүтүөр дьэри үрдүгүн эһигэрдэ.

Дакылаахха "Чурапчы улууһа тҕа хаһаайыстыбатын бородоускубатын ыһыта үчүтэйдик үлэһиттэ бэлэһинэ. Ордук үгүт сөргүтүлэһиһигэ анал-лаах регламент туһунан сокуону олоххо киллэрингэ "Чурапчы" ТХПК сөптөөхтүк үлэһиттэ бэлэһинэ. Ол эрээри оорук түгэһигэ үлэһит мэтэр эһэ ахтылына. Холбоур, сабылык-

таһыан боппуруостарыгар.

Оттоохунта кэһигэ аналлаах сүбэ муннах бас билигэр ыһыттылаах. Бу күнүгэ оҕо кэһигэһиттэ эһиллэр. "Абаһы муннах" дьэи ааттанар күн кэһигэһиттэ маастары турунуу буолуор. Бөгүрүгэ ардаа улууһу бүтүһүтүтү хамта, оҕо от үлүүтэ өссө эһиллэр күүтүлэр.

Бүдүгү, сөһөһи 700 тегарга ыһыттыт. Итиһигэ С. С. Яковлев (Хаты-лы) "Болос" кооператива 300 тегары ыһы-тыт. Аастыт ыһыта Саха Республикатын Правительствотун улуус дьаһалтата, "Чурапчы" ТХПК, Тҕа хаһаайыстыба-тын управлениета "Чурапчы улууһугар баһыла сирдэрин көмүрүгэ туһары" дьэи боппуруоска муннах ыһыттыт. Итиһэ ыһыттыт докумуннар Тҕа хаһаайыстыбатын министрствотун көмүрүлүн үлэһиттэ сымталлар. Ыһыт кэһигэ кэһигэһиттэ сүһүнү таһытүтүгэ элбэх эһи аһылыгы бэлэ-һигэһиттэ сымта турар. "Чурапчы" МТС муниципалитет бас билигэ кэһигэһиттэ. Кэһи үлэһит хаһыкатын толкуйлаан, уларыта тутан, сүмүлүн өһө огорор тэрилтэ огоруохтаахтыт. Очкөрүһүмэ-һэ, хомуһуула көмүлүк буолуо этэ.

"Саха сири сокуоруу өттүн ком-плекснайдык сайыныры" мегабай-рынаа олохуран элбэх туугу ыһыттылар, элбэх үлэ барара, дьон-сэргэ кэлэрэ күүтүлэр. Кэһилтэһи аһыан-үлэһит хааһылыгы биһиги улуустат улахан оруоһу ыһытты. Таарыһы эһигэ, бу туһаайыла атын улуустар министригэ бастакы хардылаһы огорон турубит. Ол курдук, шифтоох Нерсисри куорат-тыгар маһиһы аһыттыт, аһыан-үлэһит хааһылыгы дьэи баарлаах-тыт.

Үгүт ыһыт бу күнүгэ күүсэ ба-рар. Бөрүлэһиттэ кэһигэ толоруохтут. Ити сымта 8800 тонна үгүтэ 154 мал солк субсидия төһүгүт.

От ыйын 16—17 күнүгэ Арма улууһугар "туһаааччы (потребитель) бырааптарыгар уонна кэһи көмүскал-лах буолуутугар контуруол" боппу-руоһугар коллегия буолуор. Итиһэ биһиги улуус иһар уу боппуруоһугар, аһылык хааһылыгыттар, о.д.а. боһи-биттэһиттэ кэһилтэр былааннаахтыт.

Кэһигэһиттэ Алексей СЛЕПЦОВ.

01 иһитиннэрэр

ТҔА БАҔААРЫТТАН СЭРЭНИЭХХЭ

Самаан сайыммыттар дьон-сэргэ айыһага үгүстүк сымталлар, оҕо тыаны кытары ыкса сибээс-тэһэр. Биһиги от үлэһит үгүтэ, сир астааһына, тыага дьэи кэргэһинэн, табаарыстардыан биһигэ сымталлы элбэһэ.

ТҔа, от-мас биһиги олохлутугар улахан суол-талааһын бары билэһит. Кэһиги харыстыыр, көрөр-истэр ытык кэһиги буолар.

Элбэх тҔа баһаардара үкүт ардаа суох, кура-ан, тыаһаах күһигэ туруохтарын сөл. Кэһилэр үөскүүр биригэһинэлэринэн кэһи баһаартан сэрэх-тээх буолуу быраабылаларын тутуспатыттан, чарылдан охсуутуттан, оту контуоруола суох өртөөһүтүнэн буолаллар. Статистика көрдөрүтүнэн, 10 тҔа баһаарттан 8 баһаара кэһи буруйуттан буолар.

ТҔа баһаара улаханньык тулар түтэһигэр дьон-нор олоһор дьэһилэрэ, мас муосталар, сибээс дьини-лара, о.д.а. уокка быһыаһыахтарын сөл.

Чурапчы улууһугар бу 2009 сыллаахха сайым-мыт саҕаланыаһыттан барыта 6 тҔа баһаара бэлэ-тэһэ, быһырылыгы 2008 сылы кытары тэһигэн көрөр буоллаахха, быһырылын баччаа 7 тҔа баһа-ра бэлэһигэһит.

1. Ыам ыйын 9 күнүгэр Хопторо нэһилиэгиттан 8 км "Кизгэһыһыга" уопсайа 10 га тҔа баһаара бэ-лэһигэһит.

2. Ыам ыйын 10 күнүгэр Диригтэн соҕуруу 5 км тэһигэһи "Хатана" дьэи сиргэ 10 га.

3. Ыам ыйын 12 күнүгэр Чурапчыттан хотуту-луу-арҕа 48 км 68-с кварталга 12 га.

4. Бас ыйын 3 күнүгэр Чурапчыттан арҕа 22 км. 322 кварталга 22 га.

5. Бас ыйын 15 күнүгэр Мындаҕайыттан 3 км "Дьаадыры" дьэи сиргэ 1.5 га.

6. Бас ыйын 22 күнүгэр Диригтэн 26 км "Таппа-лаахха" 1.0 га.

ТҔа баһаардара турбаттарын туһугар хэс би-ридөөһиттэн сэрэхтээх буолуу ирдэһэр:

— Умайа сымдар истиникэни, табаһы, тирээ-кэһи быраһымаһы;

— Оллоһу оттоох иннигэ сирэ таһыһаһаһын көрүн, тыаһтан, талахтан тэһигэһи соҕу уоту от-тун;

— Оллоһу оттоох иннигэ күрдэһигэн сири хаһан баран оттоһут, бүтөн бараргыһтар ол-лоһонгут уотун уотун уонна буорунан саба быраһан умуллараһыт. Умуллубутун бэрэбиэркэлэһи;

— Ороһор уотунан ооньууларын контуруула-лаан.

М. ЗАХАРОВА,

Чурапчытааһы баһаары утары сулуһуна этэрээһи инструктора.

Хаһаайыстыба түбүктэрэ

"АЗААНА" КҮҮРЭН — ХААРАН ҮЛЭЛИИР

Улууска, республикага биһиги үлэһиттэ "Азаана" баһынай хаһаайыстыба үлэһиттэ бу күнүгэ үрүн илгэһи үрүлүтүтүтэ, ходоһыттан өлгөм үүнүтү соҕуһуга күүрэн-хааран үлэһиттэ-лэр.

Мэчөөрөгүтэх саһылыһа таһаһанар үгүт ыһыт лаһа үрдэһэ 40-ча ыһанар ыһаһтан күнүгэ 5,5 центнер кэһигэ үгүт ыһаллар. Уус-Алдан Бэһигэһиттэн аһылаһылыһыт Нуойа дьэи ыһах күнүгэ 27-ли кг үгүт ыһатар. Бу улууска биһиги бастыһ көрдөрүү буолар. Ыаһыт үгүтэһин күнүгэ бэйлэлэһи үгүт таһар маһыһыналарынан Мугудайдааһы ас комбинатыгар таһаллар.

Сайынны кэһигэ улуус дьаһалтатын дьэи кэргэн уонна оҕо аһаах дьаһалаларыгар отделин сүрүһүгүр специалиһа Мария Тимофеевна Ноговицына салаһыттан дьэи кэргэн лааһыра кыһык хотоннорун ерөмүһүнэһигэһигэ сырыттылар. Дьаһыта-ах буолуу кэһигэһи тэһилэһит кризисни утары программага олохуран барыта 6 дьэи кэргэн уопсайа олоһон үлэһиттэ-лэр. Аны күһүн германский оборудованиенан тангыһылыһыт сага ти-повой хотон үлэһи киллэһиллэһэ. Оборудование кэһи тулар, Москуаттан кэһи танган биһигиһигэһиттэ.

Оттоохунта от ыйын 7 күнүгэр кэһигэһиттэ. Биригэһиһи Константин Николаевич Алексеев салаһааччылаах 6 кэһилтэх биригэһи оттоһут. Бу күнүгэ муннаһан бутуллаан үлэ үһүтэр сымталлар. Балаһаннаах дьэи алааска бастакы кэһигиһилэһи туруордулар. Икки трактор бастаһаһанай сымталлар. Барыта 200-чэһи тонна оту оттоһут соруктаахтар.

Үрүн илгэһи үрүлүтэһиһилэһэ, ходоһа хоһууһунарыгар си-тиһиллэх үлэһи баһараһыт.

"СО" кооп.

Ураты санааны сағар аналлаах

Октябрь Васильевич Жирков
Чурицы улусун Бодомо ний-
лэлэртэрөөбүт.

1997 оны 12-р сард СТУ-ийн Филологийн үзлийн төрт сургуулийн факультетын саяханшар сэдвийн үүрэг бүтэцтэй Журналын бичигтэй үзлийн үзүүрээр "Саяа олох" нэвцэнээр 1996 оны 12-р сард

2005-ыл түмүтүгөн СР Журналистарынын союзун "Кышкы көзүң бору", 2006-ыл түмүтүгөн "Темалар бэринеанттын ийин" номинациялар кызымыздыларын булду. "Силка олоу" үйүм 75 ымын СР Внне-Президен А.К.Акимов анд бэринеантты таратканымыз.

"Силка тиктиг силкисарым" кишиг журналист иккис кишиг-тинен булду.

[illegible]

Оксана Васильевна туһунан, ааһарчым, бэйэҥ да бэрэз дигэн биллэрин, кини суруйууларын хаһыат нөүгө билсибитиг ыраатара, онон быһаччы санга кинигэ туһунан кэпсэтиэххэ. Автор үлэтин ааһаатар аратыгар Василий Митрофановичка анаабыт. Барыта биеэ туһумэстэн турар: бастакыга ахтыһалар, ыстатыйалар, иккискэ интервьюлар, үһүскэ Дьылга туһунан суруйуулар, анаарыылар, төрдүскэ көргө-күлүүгэ холонуулар уонна бэһискэ кэккээннэр киирбөптөр. Хас биирдэи суруйуу туох эрэ санаага тиэрэрдэр ураты алыптаах. Уһеэ этэн аһарбытым курдук, 1986 с. Сэргэлээххэ буолан аастыт түбэлтэ баар. Манна үгүс устудьуон уордалана, балылаа сылдыһыта, ол иһингэр Чурапчы биир чапылхай уолана эмээ баара. Төһө да биир кини дьылгата сурулунар, оччотоогу кэм хартыыната ырылыгычы көстөр. Биллэрин кэмгэ маньык суруйуулар эдэр-дэрээ холобур, үөрэх буолаллар.

Истинг эвчим туһунан ийирэх тылларым дээн ырызһыт, мелодистка Анна Баранкова туһунан ахтыы олус истэтиэк суруллубут. Автор кэпэни кытта хайдах билсэстэтин бу баар курдук

ахтар. Билиги бары билэр, күөн туттар кэһиэбит, Саха Республикатын аар-саарга аатырдыбыт олимпийскай чемпион Павел Пивовгин интервьютон киһи аахтар ааган барыах курдук Биир эмиз туспа дьарыктаах кэһиэбит Валерий Федоров - Ди-джей Вальтеры, аңардас аатын да иһин, итэҕирээһиргээн аарыахха сеп.

Аны Дылыз (суруйан улахантан су-
руйдум) туһунан суруйуулар кыяга эе
хоһоонун байыталлар. Автор, суруналы-
ыс кифи быһыылынан, ологу көрүүтүн,
эр кифи, дыахтар уустук сыһаанын,
аһыы утах араллаанын анааран, дын-
чачхы буолбут түбэлтэлэргэ олохуран
суруйар.

Суруналыыс көргө-күлүүтө холону-
улары үксүн монология айбыт. Ити ли-
тература жанрын эмиз биир ураты
көрүгө. Манш салты сайыннаран коме-
дияга холонон көрүүн сеп эбит.

Кэпсээн - проза саамай тэттик көрүлү. Нуучча литературатыгар кэпсээн маастарынан А.П.Чеховы ааттыыллар. Саха литературатыгар Күндү, П.Ойуунускай, И.Неустроев, Амма Аччыгыша, Суорун Омоллоон, Эрилик Эристин ода, классик - суруйааччыларбыт айымныылара билигин да идеялара

күүстэх, уюбарастара тыллинах. Биллигити литературада, үйлэлэх тема (вечная тема) таптал темата биыр сүүрүн мизстэни ылар. Суруйлааччылар бары да ити темада ылан үлэлээбиттэре үтүс. Куор-суннаах, Галина Нельбисова, Уйбаан Ойуур, Татьяна Находкина о.д.а. кэпсэ-энтэрин аарааччы тийигитин быспакка ааҕар. Онгон Оксана Жиркова таптал тематыгар ордук арыллан суруйар эбит. Олортон бирири холобурдаан Ырытан көрдөхкө манньыс.

"Эдэр саас кистэлэн тагтала". Кэпсээн тагтал тематыхар сурууллубут. Сюжет сүрүн геройдара Лена уонна Стас тула сайдар. Идеятын Стас илдьэ сыдыар, дьыһтыэх тагтал үйэлэргэ да уостубат күүстөх дьин санааны үөскэтэр. Кэпсээн сайдыыта "Кэргэнтин таптыгытын дуо?" дьин ыйгытылтан садаланар. Лена ааһан-арахсан биэрбэт ахтылганын, Сэргэлэхс уопсайы, саныыр. Геройдар сана тылан эрэр сибэкии күрдүк тапталлара күнтэн-күн күүһүрэн иһэрэ ойууланар. Кинилэртэн ураты тас көстүү, Лена кэргэнэ, хоско биэрэ олорор кыр-гытара айыымны сийипин ситэрэллэр. Кэпсээн икки чабылхай түгэннээх: Лена-лаах Стас арахсыбыт күннэрэ уонна 13 сыл буолан баран биэр кизгэ көрөсүбүттэра. Манна хас да проблемэ арыллар: кэргээннээх кизин туора тагта-

ла, олох охсуутугар да бэриммэт сыр-
дык, ыраас таптал, кыргыттар ижи ар-
дыларыгар атааннаһы, устудьуон
олоҕо. Геройдар материэгтэргэ ойуулам-
мыта буоллар, айымньы түпсүө эбит.
Манна өссө диалог ныматын туттан
кэпсээнн кэпсээн биэриэххэ сөп. Амма
Аччыһыа "Бытархайа буоллага дии,
бытархайа" дириини, уус-уран ыһык
кэпсээнн дириг суоталһар. Холсбур,
бу кэпсээнгэ каток уонна ханкы - тап-
тал символлара. Сэргэлээххэ саас айы
Тегил күүлгэ эдэр ыччат ханкылы
ойор. Манна баар бастагы таптал, харах
харахха көрсүһүүтэ, симистик сир-
тиһин, быһаҕы эттэххэ, эдэр саас биэр
умнуллубат сыра. Онон авторга инники-
ти да манньк суруйан, айан-тутан
иһэнгэр баҕарабын.

Кишгэз туһунан киһи элбэгэ этигэн,
ырытыан сөп. Оксана Васильевна бизэс
сыллаах үлэтин түмүгэ эңкилэ суох
бизэһигээн сыаналанар дии саныыбын.
Хас биердии киһи мантан бэйэтигэр
туһалаары, оруннаары булан ылар. Су-
руналыстыкка эйгэтигэр киирбэт
юһиэхэ бу - остуолга уура сылдьар ки-
һигэ. Хаһа, уонна биэр дойдумаахтар-
быт туһунан да аарарга да иитэриэхпизэ.
Оксен аараччы "Сапка тиспит санаала-
ры" мүчү түтүмэ.

Архивная КУЗЬМИНА.

Кићи цонна сокуон

ОБО АРЫҒЫНЫ ИҢИИТЭ ТАХСА ТУРАР

2009 снл бэс ыйн түмтүгүн уопсайа 2757 административнай боротукул оттобул-лубутуттан дымар-уокка айдааран, күлүт-эннэн 213 киһи административнай эппискэ тардыллыа. Общественнай мөстөр арыгы-лаан 69 киһи, итирик туруксаах сыдыан 1050 киһи ис дымала отделега арыллынылар.

103 административний бөгөөд юул сүхүннэй саастарын туула ишлэс оролор общественнай сирдэргэ, уулуссаа итирик туруктаах сүлдбыхыгтарын түмүгэр толорулунна. Төрөшүт эбсэниэниг ситэ толорботторун ишэн 40 төрөшүт административнай эспэиэсэ тардылунна, 12 киши сүхүннэй сааһын туула ишлэс ороо арыгы иһэрдэж эсэрэлэннэ.

Ис дэвдэла отделиггар 6-ий илһигэр барыга 43 итирик туруктаах, огу таһьнан буруй оһорбут оһолор, тутуулан агаһьыла сьлдыһьыггара бэлэһтэнна Мисниция согрудниггараггар куруук түбэһэр дьон биллэлээр, кэнигэр — ускул-тэһкии сьлдыһьар, мағһьыны маһьыггар, дьыгэр-уонка айдаарар дьон. Маһьыаха тустаах тэриггэлэр, нэһьыггэлэр дьаһалтала, общественикь бьтүггүн ысара наадалаах. Төроггүтгэри овороггугун кегул ыһьаажа көрүүнү-истыиыи кууһьүрдэһиетгэр, хонггровольгугутар ыгырабьгг.

В. СКРЯБИНА

Чурапчытаабы ИДЪО потребительский
рыночка уонна административнай
сокуоннарга инспектора, милиция старшай
лейтенанта.

СУОЛГА СЭРЭБИ УМНУМАН!

Бу сылта ГАИ инспектордарынан суол быраабылатын кезин ижин 1262 административнай боротоксуол толорулуна, онтон 73-нэ арыты испит туруктаах уруулга олорбут суошпардар дьыалалара буолар. Мировой суут көрүүтүгэр 56 административнай матырыйалал ыстылынна. Суут түмүгүр 24 килин транспорту ыгытар бырааба 1,5 сылта 2 сылта дээрэ быһылдына.

Сатлыг сүүлдэр дүну, кивилэр соолу туорууларыг араммыг болгэ сиргэ турар да буоллахтарына, суоптардар аһардыбакка, быһа түһэр түбэлтэлэрэ тахсыбыгын курдук тахса турар. Бу быраавыһалары кэһээччилэр РФ КоАП 12.18 ыстатыйатынан административнай эппизитенэскэ тардылаллар, салга сокуомунан 800-1000 солк. харчыга диэри административнай ыстарааһка ууруллаллар.

Онон техниклага олорор хас бигрдни суолпар билигтн кэмнэ ирдэвилээр суол быраабылаларын билэжхтээх, тутуунохтоох, сэрэхтээх, эллиэтинэстээх буолуохтоох. Суол быһылаанын таһаарбат тутуугтан айан суолугар скоростной режими тутуһан айанньахтаах. Түмүкөс бары техникалаахтары уонна сатыы дьону бэйэрт уонна атын дьон олохторун, доруобуйаларын харыстыгыртыгыгар, сэрэхтээх буоларгытыгар, бэйэ-бэйэрттөөр убаастабыллаахтык сыһыаннаһаргытыгар, суол быраабылаларын тутуһаргытыгар ынгырабыт.

И. СКРЯБИН.

улуустаабы ГАИ отделениетын инспектора,
милиции старшей лейтенанта,

ЭБИИ ААБЫЙГА УЛАРЫЙЫЛАР КИИРДИЛЭР

2009 жыл бою мыйгар "О внесении изменений в Федеральный закон "О трудовых пенсиях в Российской Федерации" пункт 142 №-дэх Федеральтай сохон бигэрэгилэнэ.

Улзлнр пенсионердэр сылын айыл Пенснннай фондта пенсия страховоой чааһын эбн аахтарарга (перерасчет) сайабылшанна бн-эрэллэрэ ирдэмэт буолла. Улзлнн сылдыр пенсионер индивиду-альнай счегутар страховоой пенснннай усунуос кнннрүн бннннн-тан, кннрбт үбү учуоттан счл айыл пенсия страховоой чааһыгар эбн олоһуллар. Бу сокуон юннрз илнннэ пенсионер сылын айыл пенсия страховоой чааһын эбн аахтарарга сайабылшанна түннэрэрэ ирдэнэр этэ. Эбн аарушлын пенсия страховоой чааһа анампытыттан эбннрз илнннэ эбн аарушлытыттан 12 ый ааспыт эрз буолларна олоһуллар этэ. Пенсия улаатыгыта сайабылшанна кннрбт кнлэр ыйыттан олоһуллар буолан, сылын айыл бннрднн ыйынан сыгарей-ан илнр этэ. Бу сокуон кннрбтннн, улзлнр пенсионердэр страхо-воой чаастара сылын айыл атырдах ыйыл 1 күнттнн улаатыыга.

Бу федеральный союонга олодурар, атырдах айын 1 күнүттэн пенсия страховой чааһын эбиллтиггэ сылын айлы коррестировка быһылытан барыага (трудовые пенсии по возрасту и трудовые пенсии по инвалидности). Бу союон эби аарыллы процедуратын судургутутар. Пенсионер сайабылыаннаа бириэхтээвин умнан, хой-утаан аарлар түгүннөро тахсалара. Былгитин хас биердии үлэлэбит пенсионерга пенсияга атырдах айын 1 күнүттэн улаатан тийиизэр. Хас биердии пенсионер страховой чааһа тус-туһунан буолар, юни тус счегутар көспүт усуһуостан тутулустанар.

корректировка пенсия хаан аанамыгтан уонна эбии аарыл-
дыбыгтан тутулта суох оҕоһуллар. Бу сылта сана аанамыг пен-
сиялаахтара корректировка оҕоһуллубат. Ыскэтуг пенсионер атын
чааһын сайабытыгыга бааһар буолулар, пенсия страхо-
хаалар.

РФ Пенсионный фондатын Чурагчыл
улсууһунаага алаһаанчыгыска

Пятница, 20 июля	Суббота, 21 июля	Суббота, 22 июля	Суббота, 23 июля	Суббота, 24 июля	Суббота, 25 июля	Суббота, 26 июля
Профилактика до 11.45 11.45 Ералаш 12.00, 15.00, 18.00 Новости 12.20 Т/с "Агент национальной безопасности" 13.20 Детективы 14.00 Другие новости 14.20 Хочу знать 15.20 Т/с "Обручальное кольцо" 16.10, 22.20 Т/с "След" 17.00 Федеральный судья 18.20 Понять. Простить 19.00 Жди меня 19.50 Давай поженимся! 21.00 Время 21.30 Т/с "Воротины. Быть вместе" 23.10 Т/с "Обмани меня" 00.00 Золотая коллекция Рикки 00.10 Т/с "Грязные мокрые деньги" 01.00 Т/с "Массовка" 01.30 Х/ф "Нас приняли!" 03.10 Х/ф "В тюрьму!"	05.00 Доброе утро 09.00, 12.00, 15.00, 18.00 Новости 09.05 Малахов + 10.20 Модный приговор 11.20 Контрольная закупка 12.20 Т/с "Агент национальной безопасности" 13.20 Детективы 14.00 Другие новости 14.20 Хочу знать 15.20 "Обручальное кольцо" 16.10, 22.30 Т/с "След" 17.00 Федеральный судья 18.20 Понять. Простить 19.00 Пусть говорят 19.50 Давай поженимся! 21.00 Время 21.30 Т/с "Воротины. Быть вместе" 23.20 Т/с "Обмани меня" 00.00 Золотая коллекция Рикки 00.10 Т/с "Грязные мокрые деньги" 01.00 Т/с "Массовка" 01.30 Х/ф "Декамерон" 03.15 Х/ф "Календарь"	05.00 Доброе утро 09.00, 12.00, 15.00, 18.00 Новости 09.05 Малахов + 10.20 Модный приговор 11.20 Контрольная закупка 12.20 Т/с "Агент национальной безопасности" 13.20, 04.10 Детективы 14.00 Другие новости 14.20 Хочу знать 15.20 "Обручальное кольцо" 16.10, 22.30 Т/с "След" 17.00 Федеральный судья 18.20 Понять. Простить 19.00 Пусть говорят 19.50 Давай поженимся! 21.00 Время 21.30 Т/с "Воротины. Быть вместе" 23.20 Т/с "Обмани меня" 00.00 Золотая коллекция Рикки 00.10 Т/с "Грязные мокрые деньги" 01.00 Х/ф "Лондон" 02.40 Х/ф "Операция "Медуза", 1 серия	05.00 Доброе утро 09.00, 12.00, 15.00, 18.00 Новости 09.05 Малахов + 10.20 Модный приговор 11.20 Контрольная закупка 12.20 Т/с "Агент национальной безопасности" 13.20, 04.10 Детективы 14.00 Другие новости 14.20 Хочу знать 15.20 "Обручальное кольцо" 16.10, 22.30 Т/с "След" 17.00 Федеральный судья 18.20 Понять. Простить 19.00 Пусть говорят 19.50 Поле чудес 21.00 Время 21.30 Т/с "Воротины. Быть вместе" 23.20 Т/с "Обмани меня" 00.00 Золотая коллекция Рикки 00.10 Т/с "Грязные мокрые деньги" 01.00 Х/ф "Интервью" 02.30 Х/ф "Операция "Медуза", 2 серия	05.00 Доброе утро 09.00, 12.00, 15.00, 18.00 Новости 09.05 Малахов + 10.20 Модный приговор 11.20 Контрольная закупка 12.20 Т/с "Агент национальной безопасности" 13.20, 05.30 Детективы 14.00 Другие новости 14.20 Хочу знать 15.20 "Обручальное кольцо" 16.10 Т/с "След" 17.00 Федеральный судья 18.20 Понять. Простить 19.00 Пусть говорят 19.50 Поле чудес 21.00 Время 21.30 Д/ф "Памяти Владимира Высоцкого" 23.20 Т/с "Обмани меня" 00.00 Золотая коллекция Рикки 00.10 Т/с "Грязные мокрые деньги" 01.00 Х/ф "Контроль" 03.10 "Моя ужасная няня" 04.40 "Судиться по-русски"	06.00, 10.00, 12.00 Новости 06.10 Фильм "Принцесса Лебеди: Тайна заколдованного королевства" 07.30 Х/ф "Седьмая пуля" 09.00 Слово пастыря 09.10 Здоровье 10.10 Смак 10.50 Д/ф "Василий Шукшин. Человек земли" 12.10 Х/ф "Два Федора" 13.50 Д/ф "Василий Шукшин. Поехали в даль светлую" 14.50 Х/ф "Ваш сын и брат" 16.30 Т/с "Личная жизнь доктора Селеняновой" 18.00 Х/ф "Печенгавочка" 20.00 Д/ф "Мария Шукшина. Расскажите мне о моем отце" 21.00 Время 21.15 Т/с "Деревенская комедия" 22.20 Х/ф "Пророк" 00.00 Х/ф "4 месяца, 3 недели и 2 дня" 02.10 Х/ф "В стране женщин"	06.00, 10.00, 12.00 Новости 06.10 Х/ф "Убийство в Саншайн-Менор" 07.40 Служу Отчизне! 08.10 Х/ф "Командир счастливой "Щуки" 10.10 Непутевые заметки 11.30 Пока все дома 12.10 Фазенда 12.10 Сокровище нации 13.10 Х/ф "Одиночное плавание" 15.00 Ударная сила 15.40 Х/ф "Большой папа" 17.10 Д/ф "Курортный роман. Опасные связи" 18.00 Две звезды 21.00 Время 21.20 Большая разница 22.20 Х/ф "Реальные кавальеры" 00.10 Футбол. Чемпионат России. XV тур. ЦСКА - "Спартак" 02.20 Х/ф "На расстоянии удара" 04.20 Т/с "Богатство"
Профилактика до 11.50 11.50, 14.40 Х/ф "Майор Вихрь" 14.00, 17.00, 20.00 Вести 14.20, 17.25, 20.30 Вести-Москва 17.50 Дежурная часть 18.00 Т/с "Однажды будет любовь" 19.00 Т/с "Кармелита. Цыганская страсть" 20.50 Спокойной ночи, малыши! 21.00 Т/с "Две сестры - 2" 22.50 Городок 23.50 Вести+ 00.10 Х/ф "Мой великан"	05.00 Доброе утро, Россия! 08.55 Д/ф "Доброволец против Бубликова. Несоигранные роли Петра Щербанова" 09.50, 12.00 Т/с "Улицы разбитых фонарей" 10.50, 17.50 Дежурная часть 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 11.25, 14.20, 17.25 Вести-Московская область 11.45 Мультфильм 13.00 Точка за счастьем 14.40 Т/с "Возвращение Турецкого" 15.35 Суд идет 16.30 "Кулакин и партнеры" 18.00 "Однажды будет любовь" 19.00 Т/с "Кармелита. Цыганская страсть" 20.30 Вести-Москва 20.50 Спокойной ночи, малыши! 21.00 Т/с "Две сестры - 2" 22.50 Д/ф "Кулебякой по диктатору. Гастрономическая ностальгия" 23.50 Вести+ 00.10 Х/ф "Шекспиру и не снилось..."	05.00 Доброе утро, Россия! 08.55 Д/ф "Чертова колесница Ария Бабаджаня" 09.50, 11.55 Т/с "Улицы разбитых фонарей" 10.50, 17.50 Дежурная часть 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 11.25, 14.20, 17.25 Вести-Московская область 11.45 Мультфильм 13.00 Точка за счастьем 14.40 Т/с "Возвращение Турецкого" 15.35 Суд идет 16.30 "Кулакин и партнеры" 18.00 Т/с "Однажды будет любовь" 19.00 Т/с "Кармелита. Цыганская страсть" 20.30 Вести-Москва 20.50 Спокойной ночи, малыши! 21.00 Т/с "Две сестры - 2" 22.50 Д/ф "Тибель Империи. Византийский урок" 00.20 Вести+ 00.40 Х/ф "Прямая трансляция"	05.00 Доброе утро, Россия! 08.55 Д/ф "Большой-большой ребенок. Юрий Богатырев" 09.50, 11.55 Т/с "Улицы разбитых фонарей" 10.50, 17.50 Дежурная часть 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 11.25, 14.20, 17.25 Вести-Московская область 11.45 Мультфильм 13.00 Точка за счастьем 14.40 Т/с "Возвращение Турецкого" 15.35 Суд идет 16.30 "Кулакин и партнеры" 18.00 Т/с "Однажды будет любовь" 19.00 Т/с "Кармелита. Цыганская страсть" 20.30 Вести-Москва 20.50 Спокойной ночи, малыши! 21.00 Т/с "Две сестры - 2" 22.50 Д/ф "Птица счастья. Николай Гнилюк" 23.50 Вести+ 00.10 Х/ф "Цельнометаллическая оболочка"	05.00 Доброе утро, Россия! 08.55 Мой серебряный шар 09.50, 11.55 Т/с "Улицы разбитых фонарей" 10.50, 17.50 Дежурная часть 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести 11.25, 14.20, 17.25 Вести-Московская область 11.45 Мультфильм 13.00 Т/с "Точка за счастьем" 14.40 Т/с "Возвращение Турецкого" 15.35 Суд идет 16.30 Т/с "Кулакин и партнеры" 18.00 Т/с "Однажды будет любовь" 19.00 Т/с "Кармелита. Цыганская страсть" 20.30 Вести-Москва 20.50 Спокойной ночи, малыши! 21.00 Т/с "Две сестры - 2" 22.50 Х/ф "Сайд-степ" 01.05 Х/ф "Все должны умереть"	05.55 Х/ф "Следы на снегу" 07.30 Сельский час 08.00, 11.00, 14.00, 20.00 Вести 08.10, 11.10 Вести-Московская область 08.20 Субботник 09.00 Анимационный фильм "Возвращение в Гайю" 11.20 Д/ф "Он сражался за Родину. Василий Шукшин" 12.20 Х/ф "Стикс" 14.20 Вести-Москва 14.30 Х/ф "Калина красная" 16.35 Субботний вечер 18.15 Т/с "Всегда говори всегда" 20.15 Х/ф "Притворись" 22.10 Х/ф "Третий лишний" 00.10 Х/ф "Тонщик"	06.10 Х/ф "Золотая минута" 08.50 Мультфильм 09.40 Анимационный фильм "Тутанхамоник" 11.00, 14.00, 20.00 Вести 11.10 Неделя в городе 12.00 Х/ф "Сокровище" 14.20 Вести-Москва 14.30 Дежурная часть 15.25 Честный детектив 16.00 Сметаться разрешается 18.10 Т/с "Всегда говори всегда" 20.15 Х/ф "Сумасшедшая любовь" 22.10 Х/ф "Мы странно встретились" 23.55 Х/ф "Смертельное оружие - 2"
11.00 Синхронные прыжки в воду. Женщины. Вышка. 12.45, 15.00, 18.40, 22.45, 03.30, 07.05 Вести-спорт 13.00, 14.15 Зарядка 13.15, 13.55 Мультфильм 13.40 Мастер спорта 14.30 Путь Дракона 15.10 Вести-спорт 15.15 Рыбалка с Радиславом 15.30 Молодежный чемпионат Европы. 18.05 Футбол. Курс - Южная Африка 18.55 Синхронное плавание. Соло. Техническая программа. 20.15 Пляжный волейбол. Мужчины. Финал 21.50 Футбол. Премьер-лига. "Спартак" (Москва) - "Крылья Советов" (Самара) 23.55 Футбол. Премьер-лига. "Терек" (Грозный) - "Зенит" (Санкт-Петербург) 01.55 Прыжки в воду. Женщины. Трамплин 3 м 03.50 Неделя спорта 04.55 Европейский покерный тур 05.55 Чемпионат России по олову экстриму. Финал 07.15 Волейбол. Мировая лига. Мужчины. Болгария - Россия	10.50 Прыжки в воду. Женщины. Трамплин 3 м. 12.45, 15.00, 18.40, 22.55, 03.15, 06.35 Вести-спорт 13.00, 14.15 Зарядка 13.15, 13.55 Мультфильм 13.40 Мастер спорта 14.30 Летолетель спорта 15.10, 00.45 Неделя спорта 16.10 Волейбол. Мужчины. Болгария - Россия 18.05 Скоростной участок. 18.55 Синхронное плавание. Дуэты. Техническая программа. 20.30, 06.45 Водное поло. Женщины. Россия - США 21.55, 03.35 Футбол России 23.05 Открытая вода. Женщины. 10 км 23.25 Прыжки в воду. Женщины. Трамплин 3 м. Финал 01.45 Прыжки в воду. Мужчины. Вышка. Финал 04.40 Паркур 05.10 Синхронное плавание. Комбинация. 08.10 Синхронное плавание. Дуэты. Техническая программа. 09.55 Конный спорт. Скачки на приз Президента Российской Федерации	11.00 Синхронное плавание. Комбинация 12.25 Открытая вода. Женщины. 10 км 12.45, 15.00, 18.40, 22.30, 03.05, 05.50 Вести-спорт 13.00, 14.15 Зарядка 13.15, 13.55 Мультфильм 13.40 Мастер спорта 14.30 Страна спортивная 15.10 Синхронное плавание. Комбинация. Финал 16.45 Водное поло. Женщины. Россия - США 18.10 Точка отрыва 18.55 Синхронное плавание. Соло. Произвольная программа. Финал 22.20 Летолетель спорта 23.10 Прыжки в воду. Мужчины. Трамплин 3 м. Финал. 00.45 Самый сильный человек. Чемпионат России по олову экстриму. Финал 02.00 Бокс. Джованни Сегура против Сезара Канчала 03.35 Водное поло. Женщины. Россия - Казахстан 04.50 Синхронное плавание. Соло. Произвольная программа. Финал 06.15 Волейбол. Мировая лига. Мужчины 08.10 Открытая вода. Женщины. 25 км	11.00, 20.30 Прыжки в воду. Мужчины. Трамплин 3 м. 12.45, 15.00, 18.40, 22.55, 03.10, 06.05 Вести-спорт 13.00, 14.15 Зарядка 13.15, 13.55 Мультфильм 13.40 Мастер спорта 14.30 Страна спортивная 15.10 Синхронное плавание. Комбинация. Финал 16.45 Водное поло. Женщины. Россия - США 18.10 Точка отрыва 18.55 Синхронное плавание. Соло. Произвольная программа. Финал 22.20 Летолетель спорта 23.10 Прыжки в воду. Мужчины. Трамплин 3 м. Финал. 00.45 Самый сильный человек. Чемпионат России по олову экстриму. Финал 02.00 Бокс. Джованни Сегура против Сезара Канчала 03.35 Водное поло. Женщины. Россия - Казахстан 04.50 Синхронное плавание. Соло. Произвольная программа. Финал 06.15 Волейбол. Мировая лига. Мужчины 08.10 Открытая вода. Женщины. 25 км	11.15, 21.10, 08.20 Водное поло. Женщины. Россия - Казахстан 12.45, 15.00, 18.40, 23.10, 03.40, 06.15 Вести-спорт 13.00, 14.15 Зарядка 13.15, 13.55 Мультфильм 13.40 Мастер спорта 14.30 Точка отрыва 15.10 Прыжки в воду. Мужчины. Трамплин 3 м. Финал. 16.45 Регби. Кубок трех наций. Новая Зеландия - Австралия 18.55 Синхронное плавание. Дуэты. Произвольная программа. Финал 20.30 Рыбалка с Радиславом 20.40 Паркур 22.35 Футбол России. 23.25 Легкая атлетика. Чемпионат России 02.30 Синхронные прыжки в воду. Женщины. Трамплин 3 м. Финал 04.00 Вести-спорт. 04.05 Синхронное плавание. Дуэты. Произвольная программа. Финал 05.20 Мировая серия покера 06.25 Волейбол. Мужчины 09.45 Академическая гребля. Кубок мира. Трансляция из Швейцарии	11.00 Синхронные прыжки в воду. Женщины. Трамплин 3 м. Финал. 12.25 Паркур. 13.00, 15.00, 18.40, 21.40, 03.55, 07.30 Вести-спорт 13.10, 15.45, 01.10 Легкая атлетика. Чемпионат России. 15.10, 04.15 Вести-спорт 15.15 Летолетель спорта 17.25 Синхронные прыжки в воду. Трамплин 3м. Женщины. Финал 18.55 Синхронное плавание. Команды. Произвольная программа. Финал 20.40 Футбол России 21.10 Точка отрыва 21.55 Автопорт. "Формула-1". Гран-при Венгрии. Квалификация. Прямая трансляция 23.10 Футбол. Премьер-лига. "Локомотив" - "Динамо" 03.00 Синхронные прыжки в воду. Мужчины. Вышка. Финал. 04.20, 09.55 Чемпионат мира по водным видам спорта. 05.35 Футбол. Премьер-лига. "Зенит" - "Рубин" 07.40 Открытая вода. Мужчины. 25 км 07.55 Волейбол. Мужчины. 1/2 финала.	10.50 Волейбол. Мужчины. 1/2 финала. 12.50, 15.00, 20.15, 00.00, 03.55, 06.20 Вести-спорт 13.00, 00.10 Регби. "Кубок трех наций". ЮАР - Новая Зеландия 15.10, 04.15 Вести-спорт 15.15 Страна спортивная 15.40 Чемпионат мира по водным видам спорта 16.55 Легкая атлетика. Чемпионат России. Прямая трансляция из Чебоксар 20.25 Чемпионат мира по водным видам спорта. Синхронные прыжки в воду. Мужчины. Вышка. Финал. Трансляция из Италии 21.45 Автопорт. "Формула-1". Гран-при Венгрии. Прямая трансляция 01.55 Чемпионат мира по водным видам спорта. Плавание. Прямая трансляция из Италии 04.20 Волейбол. Мировая лига. Мужчины. Финал. Трансляция из Сербии 06.30 Легкая атлетика. Чемпионат России. Трансляция из Чебоксар 10.10 Летолетель спорта

Кун - кунбай ийзбитим, зйззс эбзбитим, улз ветеранын Александра Степановна ОКОНЕШНИКОВАНЫ убулуейдзх кунгунэн ис сурзэлититим эбзрэдэли-бит!
 Билиги туслугувар ахсаабат тап-талым, зйззс сыйланыг, олорор алах-тар санаан кунуз, чыл аластаах, бизз ту-руктаах буларбытыгар кыямнынг ийин махталбыт мунура суох. Бабарбыт кунду ийзбитигэр чэзэн-чэбдик сыйдыан үлүн үйлэнэрээр, санаабыт санаан, бабарбыт баган санаа хату тулан истин дээн алгыстылан амылбыт.
Оларун Марта, Андрей, Александр, кийилиттарин, кутуутун, сизинирин.

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

Кунду таптыр, ийзбит кэриэтэ саныр эдылбитим, ты-ыл, улз ветеранын, СР дарубуйа харытабылм туйгунун **Анна Гаврильевна ЗАХАРОВАНЫ** ытык сааскын туолбут убулуейдзх ис сурзэлититим эбзрэдэли-бит!
 Эн өр сыла бир тэрилтэз дьан дарубуйата тусарын туйувар сыралатан үлзэбиккиэн астынабыт, киз тупта-быт.
 Билиги туслугувар ахсаабат кыямнынг, ийли зйззс сыйланыг ийин махтанабыт! Бабарбыт кырдыраа барим-мэккэ өсөө үлүнүк олорарга, дарубуйан этэнгэ буларын-гар.
Дьукускайтан Поскачиннар, Слепцовтар, Чуралыттан, Балтонхиттан Слепцовтар, Литкинецтар дьыз кэрэтиттар.

Олодум эрэлээз аргытым, тапталлаах кэрэммин, улахан ылык-мааны абылтым, зйззс эбзбитим **Петр Петрович ПИНИГЫНЫ** 60 сааскын туолбут кэрэ-бэлэз кунгунэн ис-тинник эбзрэдэли-бит!
 Эн бизз оворор кун сирин кэрдерин, бубэйдээн, үөрэттэн, алах кизг оартыгар үктэнэрдиң. Дьыз-чат тэрийсэн, сиз-кэрэин көрөн-истэн көмөлөһүүг, үгүс тубууң, улахан тап-талым, утуен ийин барба махталбыт тизрэдэли-бит!
 Эн алааха дьуллуруң, билигиз-кэрүүз сөүрүзэбт тап дьылым, үлзэ-тамнаса дьукүвүрүң, буларубат кытаан санаан, дьанга-сэрээз үтүө сыйланың билигээз хоолойор-лар. Кунду кийилитигэр бабарбыт чэзэн-чэбдик дарубо-мы, үлзэр ситиһилэри, үлүн дьаalloох олоһи!
Кэрэниң, өбүдүң, кутууттарин, сиз!

БИЛДЭРИЙЛЭР

Ярославский уулуса 49-с нүмэргээр чааһынай уһаай-балаах дүнг атыланар (гимназия, уһуузан чугаһыгар).

Билсэр телефон: 8914-293-19-08,
тиксэрээчи 42-950.

1994 сыллаах үчүгэй туруктаах Тойота-Кроун атыланар.

Тел.: 8914-285-60-11.

Арбаа телевизка кэнигэр Куобалга ууттан чугас, күрүөлүк уһаайба атыланар. Сяната — 150 т.ф. солк. харчынан уонна икки убаһа. "Москвичи" эки агаһабын.

Билсэр тел.: МТС-270-56-70.

Иккис кварталга, иккис этээсэ икки хостоох квартира атыланар.

Тел.: 42-296.

Гимназия оройуонугар уһууантан, оскуолаттан чугас, телефоннаах икки хостоох квартира атыланар.

Билсэр тел.: 8914-287-27-27, 8914-280-17-92,
тиксэрээчи 42-492 (үлэ чааһын кэнигэр).

Көһөрөн ыларга үчүгэй туруктаах, 1992 сыллаах 8х8 дүнг атыланар. Сяната — 70 т.ф. солк.

Билсэр тел.: 8914-298-08-78.

Продаю 3-х комнатную квартиру в районе гимназии.

Обр. по тел.: 25-650.

Кинигэ үс хостоох, телефоннаах квартира атыланар.

Билсэр тел.: 41-366, МТС-279-95-58.

14 ЕХ сериялаах, 492674 нүмэрдээх Ефремов Петр Николаевич аатыгар бэриллибит водителскай даһабырыанна сүтүгүнүн, дүнгэ сурууан аарыллар.

В ТЦ "Бюстур" открылся магазин запчастей для японских автомобилей "ТОКИКО".

Тел.: 8914-234-99-95.

Кэриэстэбил

ХАҢАН ДА УМУОХПУТ СУОҔА

Күндү кэр-гипем, адыбыт, эһэбиг Мар-тьянов Рево Михайлович күн сириттэн барыта ном-нуо от бийн 16 күнүгэр биер сылын туолун. Күнү Марты-нов Михаил Михайлович, Лестикова Наталья Петровна дүгэ көргөтөрүгөр 1949 с. сэттисин 9 күнүгэр бастаан ормон төрөөбүтэ. Рево 1957 с. "О" кылаас-тан саарлаан оскуолага уордун кырбигэ. Ору сааһа төрөс төмөрдөөх Чурап-чыга аастыта. 1965 с. комсомол кэскиги-гэр кырбигэ 8-с кылаас кэнигэр Оды-улууннаах СПТУ-га суоппар идэтигэр үөрөнөн Эрилик Эристин аатынан кол-хоска 1968 с. суоппарынан үлэни сыл-дын 1969 с. Советскай Армия кэскиги-гэр Бурятия Улан-Удэ куоракка сулу-устатын барыта. Омо санитарнай чаа-сы суоппардаабыта, целинага Караган-

даа бурдук хомуурутар үтүө суоба-ахтык үлэни, ытык ийин төлөткө, 1970 с. аксынныга армиятан кэлэн бараан, төрөөбүт колхозтар ийинин араарбана, күүһүн харыстабакка, түүннэри-күнүстэри ыраах үрөктөртөн тийэр-таһар үлэтигэ сылдыабыта. Ити үлэнир сыларытар араа мараж-лаах кылаастаах, ыгырыгы сыдыар кривошип буолбута. Пятилеткалар түмүктөрүнүн үчүгэй үлэнир буолан 1975 с. "Победитель соревнования" бол-шан, бочуотунай грамоталарынан, мах-тал сурууларынан наараадалаабыта. 1972 с. харахытын хайраһан, сүрөхлүгүнүн таптаһан быр-бааччы ыал буолбупут, иккис кыме ормон, алта сөнөһөн олобулупут. Уола суох буолан күтүөт уол кыһыллар адыбт үөрүүтэ өссө үрдээбитэ, уолууһун саа саваммыта. Барыта 33 сыл элбик суох тийэр көлө артыстанан, үтүө суоба-ах-

ахтык үлэни сыдыан 52 сааһыттан ыар ыары буудан, бийи кэскиги-түтүн бүтүлүбүтүк илдьэ барда. Адыбт сымнаас, көрсүө-сэмэй май-палаар, догторлорго, бийгэ үлэнир-бигэ табыарыстарыгар олбөх сытааһынан, көпсөһөннөрүнэн, үөрүүнүгэ, сыйаас майгылаарынан, ай-маарыһаһын биллэрэ. Армияга сулу-спальнигтан дождьдаабыта, кыһылнак обществений олоһу актыбынайды кытара. Директорго народнай театрга артыһабыр да этэ. Сага үйэ кэскили-эх тутуугулар Одуна өрүс уутун төрөөбүт Чурапчытын сиритер адыс-быта, кини сэмэй кылаата омо эмиэ ба-ар.

Күндү кийибит Рево Михайлович таптааһах көргөн, амарах ага, ийерөх эһэ этэ. Аймахтарыгар, догторлорго үтүө сүбэлит, убай, таай, дотор, табаа-рыс бийиһыһын мэдди бийиги сүрөх-лүгүн бөөр, кини тыһааһах сырдык мөссүмүн хаһан да умнуохпут суога.

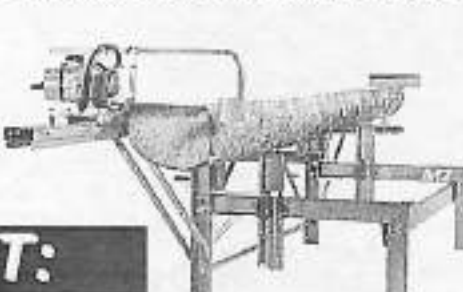
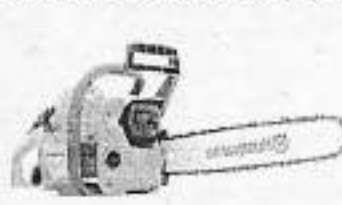
Кэргэн, кыргыттар, күтүөгэ, сөнүһэрэ.

Болкисоттон төрүттээх Чурапчы кыһылнактын олохтоор, үлэ ветерана
НИКУТОВА Анна Степановна

олохтоо туораабыһынан кутурданынан тирдэллөр:
- Таптааһах ийегэ Никитова Анна Степановна олохтоо туораабыһынан бийгэ үөрөһөт табыарыстарыгар Никитова Владимирга бийгэ үөрөһөт табыарыстарыгар;
- Никитова Анна Степановна уһун ыраахан ырыһыттан олохтоо туораабыһынан бийгэ үлэнир коллегаларыгар, кийибитер Никитова Татьяна Петровна уһун кини көргөнүгөр Никитова Владимир Николаевичка улуустары КЗМПИ-тэриһтэти коллективка;
- Никитова Анна Степановна уһун ыраахан ырыһыттан күн сириттэн туораабыһынан көргөнүгөр, олоһулар, сөнүһүгөр Пилипенер дүгэ көргөтөрө.

Чурапчы кыһылнактын олохтоор, үлэ ветерана
КРИСТИНА Анна Степановна

уһун ыраахан ырыһыттан олбүтүнөн кыһыллар Кристи-нага дүгэ кутурданынан тир-дэллөр.
Чурапчы орто оскуолатын 1988 с. бүтүрүт догторторо.

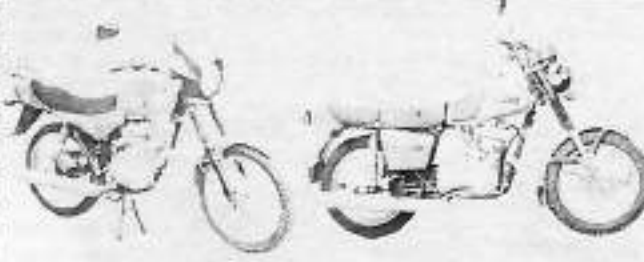
"АВТОЗАПЧАСТИ" РЕАЛИЗУЕТ:

1. Трактора МТЗ-82, прицепы тракторные 4 тн.
2. Погрузчики ПКУ-0,8, быстросъемные.
3. Запчасти КАМАЗ, МТЗ, ЗИЛ, ГАЗ-53, ДТ-75, Т-16, ВАЗ.
4. Сенокосилки скоростные, роторные, КПД-4, мотокосы.
5. Прессподборщики, грабли боковые, поперечные.
6. Двигатели КАМАЗ, МТЗ, Бычок, УАЗ, Волга.
7. Автошины, аккумуляторы всех видов.
8. Турбокомпрессоры, насосы НШ-100, 50, 32, 10.
9. Мотоциклы Планета, Минск, велосипеды, лодки резиновые.
10. Пилорамы, станки деревообрабатывающие, болгарки всех видов.
11. Бензопилы Урал, STIHL, Husqvarna, Makita, Partner, Poulan, запчасти, цепи.
12. Электроды, тросы, гвозди, сетка рабица.
13. Рукава гидравлические, бензовозные, водовозные.
14. Плита печная, задвижки, кирпич крас-

15. Пакля, ДВП, фанера, дермантин, линолеум, войлок.
16. Седла кавалерийские, хомуты, узды, конная сбруя.
17. Радиаторы чугунные, алюминиевые, сантехника.
18. Холодильники, моро-зильные камеры, стиральные машины, СВЧ печи.
19. Металлочерепица, ко-нек, профлист, стекло, стекло-пакет.
20. Трубы всех размеров, угольники, швеллеры, арматура.
21. Сварочные аппараты, кабель, маски, держак.
22. Комбикорма, зерно для с/хоз животных.
23. Инструменты, наборы, ключи в большом ассортименте.
24. Краски эмаль, лаки, сайтекс, олифа, рас-творители.

У НАС САМЫЕ НИЗКИЕ ЦЕНЫ ПО РЕСПУБЛИКЕ!

РАБОТАЕМ С ПРЕДПРИЯТИЯМИ.
Более 5000 наименований запчастей.
Мы являемся официальными дилерами заводов изготовителей России, Белоруссии, Украины.
Наш адрес: п. Нижний Бестях, ул. Ленина, 23.

Контактный телефон:
Магазин запчастей: 8 (411-43) 47256,
Магазин стройматериалов: (411-43) 47210,
Бухгалтерия: (411-43) 47210,
Директор: (411-43) 47050, сот. 89141003748.

Редактор - директор: А.А. ЗАХАРОВ.
Редактор-директоры солбуйааччы, культура, быраал отдела — О.В. ЖИРКОВА.
Эппиэттир секретарь, литературной сотрудник — Н.Н. ГАВРИЛЬЕВА.
Сурук, ычат, оҕо аймах отдела — А.Г. КУЗЬМИНА.
Экономика, спорт, тва хаһаайыстыбатын отдела — А.М. СЛЕПЦОВ.
Өрөх, доруобуйа харыстабын отдела — А.М. АДАМОВА.
Истатистик — И.И. ЛАЗАРЕВ. Корректор — В.Н. ПЕТРОВА.
Чээттээчи — Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, Чурапчы улуунун "Сага олох" редак-ционной-издательской холбоһук государственной учреждение. Маассабай информация средствдарын туһууан РФ Сокуоннарын тутуһууну хантуруоллуур уонна регистрациялы-яр РФ бачааһа СР региональной управлениелар 2003 с. бэс ыйын 20 күнүгэр регистра-цияламмыт нүмэрдэ — ПИ №19-0423.
ААДЫРЫСПЫТ: 678670, Чурапчы сэл., Корл. Маркс уул., 26 "а". Телефоннарыт: редактор — 41-332, отделлар — 41-265, 41-358.
E-mail: zapeoloh@mail.ru
Бачааһа сакаас: № 89-90 (10017-10018) Тираж 1702.
Хаһыат сяната: 10 солк.

Сага олох
Автор сурутар атылар сааһа редакция позициялар мөрдөн ол-тубайга буолбатар. Сурута-мылар чачылар кырдыккаларыгар атыһаһыһын автор тус бийгэ сүгэр.

Хардыы

2009 съл, от ыйын 18 күнэ. №36

“Сага олох” ыччакка аналлаах хаһыата

Сүүтү үмнүүлүбат түгэннэрэ

д. сирхитон ардаг архонбаат
Удуйтбуу сирхитон тунд бугд уртэлжээ.
Удуйтбуу сирхитонд сирхитонд сирхитонд.

Көзін ұстап көрсө ұрғатай,
Үйінен көккі бос тастамай —
Бү сүйсі иштейтінсіз сағалайтын,
Сұрағар ғұластың ишкінін.

Манга саванна газартай нийцүүрдэг,
Кенекон, саван, цэцэг дотороо
Сүрхр Олонхон газартай таатаа,
Сүрхр хур газрын аймалх нийдэг.

Сүүлчид хамтдаа хамтдаа ажилладаг.
Сорон ажилдаа сайн дуурийддаг
Бү хамтдаа хамтдаа хамтдаа ажилладаг.
Ой хамтдаа хамтдаа хамтдаа ажилладаг.

Кудун гойдгууныг ахиаар үзэжээ.
Чуулангийн газраа үрэгтэй нуруу сүйтгилээ.
Ой эрхт Сүхтэйн сүрэлээр хаалгаа,
Дивестэй илхэй дурдлаар ирлээ...

Эдэр дэонго хайа да айан ин-
теризинэй. Бийиги бэрт илбар-
тай транспорт булан от айын 10
куугур туруушлугут. Уус-Алдан
Суотутунг кыһалыгар бийигини
"Дээрдоһуу" музей массыната
ноһнуо куугун тураа.

Музей генеральной директора Раиса Реасовна Кулаковская үөрөнөтө көрсүбүт. Билеттеги халлаан бүдүрүбүт бодотур санаабыгын уурбакка, кыратык ибиптөр ардагы аахайбакка кини историзмизини келесизини истибилет. Музей үлөлсөнгө номнуо 20-ти тахса сый булбүт. Бу тукары Раиса Реасовна директорунын, сөтөн генеральной директорунын тааарылаахтык үлөһин сыйды-ар.

Аан бастагынан кэлбит дьонун саха сэгэрэһин күлү-үөрү күлүм алыйа турар көмүлүк оһохтоох саха баһарыгар күүлэртэн кэспээн сиздэрэһэин сагаланыылар. Урукку дымллар улаҕаларыгар, быһыры дьыллар мөһүдэлэрин-тар дьон дьон - чыччы оһоро сыһ-дьыһыт баһараннара эбит. Манна баар тегүрүк остуол, ыскаал аас-пыт үйү билингини кытта ситим-кэрэин кэрэхлииллэр. Бу баһарантан Сукурдуур Минтэрэни ачыгыһы кыһын туннугунан күрэтэ 2-с Хомуस्ताахха кибиһи кыһа ланан идьыбыттар. Тегүрүк остуол үрдүгэр ыйырайдык ынах-тар, кабыһык, хааныска ода саха ортун оонньуурдара очуотоогу ологу киһи хараар окуулаан күүрүк айыһаах тураллар. Манна Раиса Реасовна маастар-кыһаас биэрэр суруйааччыларга уонна биһиэхэ, суруйар, айтар идэ киһи күүлүгитигэр саҥа үктэнэи эрэр дьонго, биһирдии ыйырайдык ынары бэлэх уунна. Киһи этэри-нэн, бу бэлэх – баай-дуол уонна дьэи кэргэн илээх-эйэлээх буол-лутун баһиэга.

Салгыы Афанасий Белоноб-
ский дигэн эдэр экскурсоводтуу
батыһан мовол ураһага таҕасты-
быт. Ураһа иһэ сып-сырдык, ыт-
ыраас, кып-кыһан буолан бизэрдэ.
Афанасий, эдэр киһи диэтэххэ,
киһи сөгөр ғына интэриһиниз-
дик, ыһыанарыылаахтык халыҥ
сис булгытар анараа уладалары-

**АБАКАЯДА УОННА ДЕЖНЕВ
ТАПТАЛЛАРЫТТАН СИЭТТЭРЭН...**

Оскуолаба үөрэн сылдан эбэбэр доҕор буола дигэн ааттаан хонохолуур буоларым. Дээ, кыһынгы уһун кинжаларга үөрэхтээх киһи быһыыгынан эбэбэр дорҕуччу кинигэ ааҕарым. Кини сатамай сөбүлээн истэр, оттон мин таптаан ааҕар айымньыларбынан Суорун Омоллоон драмалара буокаллара. Мин оруолларымнан куоласпын уларыта-уларыта, уобараска киирэн туран ааҕарым. Соторутааҕыта эбэм дыһэттигэн ол кинигэбин булан ылан олус үөрбүтүм. Оттон Суоттута Д.К.Сивцев-Суорун Омоллоон аатынан музей комплексыгар эдэр суруйааччыларга анаан семинар ыытылларын туһунан истибитим.

гар саспыт бэллэргы
кэмтэн сагаллаан
бүтүнгү күнгө дээр
сэхэргэтэ. Ураха ис
өгтө дьыл 12 ыйын бэ-
лэстээр 12 сэргэлтэн
турар. Хас биірдин
оһуор хайаан да тулу
эрэ кэлсиир. Холо-
бур, кээрэр аан муу
нуктарыгар бэдэр
кулгаахтара мастан
кыһыллыбыттар.
Кисилэр саха
итэргэлтэн куһаган
тыһынары кыйды-
ыр анализахтар.
Син атын омуһтар-
га куоска куһаганы
үргүтэрин курдук

Ураһа баяр болжэ сэрхэн оһуор-
дах туоһунан сабыллыбыт кыжы
халпахчыта буолар. Бытыр өбүтэ-
лэрибит туохка өссө 100-кэ тэҥэ
урун көмүс чуораанчык илгэлээр
эбэт. Аһыта кэһин өйдөбүлүнэн, ол
чуораанчык "сигнализация" хэриэ-
тэ. Халпахчыта саһан сытар ыал

кэнгэ хостоох. Бастахы хос - атынхыт кабинета. Очотоову атынхыттар хаартыскалара, маллара-саллара, танагастара-саллара бааллар. Ийнэс хосно Саха сирин биллибиг-көстүбүт общественнай деятелдирин, Саха сирин үрөхтүгүт, чинчийбиг дьон хаартыскалара ыһаммыт, заттара-суоллара суруллубут. Үһүскэ - иһиг - хомуус былытальната. Төрдүс хос олус интэрэһинэй. Кини Саха сирин арыйах ахсааннаах норуоттарыгар анаммыт. Кинилэр танагастара-саллара, туттар маллара, иһигтэрэ-хомуостара толору көстөр. Бөһис хосно Дьокускай куоракка Киров уулуссатыгар баар республикабыт үөрэнөөчүлэрин ситиһилэрин музейыттан кэлбиг экспонаттар турбуттар. Кырдык да, кини эрө сөөр-махтайар улахан ситиһилэрэ. Бигиһиги бэлдэмтөбүтүн өдлөр сиздэрэй өгөһүктара (бэл дүгүтэр рис куруппатыгар, гречкага, балык хатырыгар тийэ туһага тахсыбигтар), 12 саас

дуулуйбут, сууту ыраас уутулар
сөтүөлзөбит, аламай күнгө
көрүлзэн бурулуиьбут-сиримий-
бит оволер бейнээ утары сүүрэн
илэн дорооболоһон, кэпсэттилар.
Ситиһилэрин сөнөрттөлэр, бу
сезон устата сөүрөбүт сөнүһүлэ-

графикалык арыштылары отор-
бута. Оттон юван бийикхэ, саха-
ларга, быһаччы туох сыһыан-
наарый? Ол Саха сиритэр кэлэ
сылдьан Дежнев Абакаданы
сүрүтүөннэ собулдуон, хараһынан
хайдаан бэргэһэлэмэргэ көндү

Р. Р. Кузнецова

рын тахааран көрдөрдүлөр, суруйааччылары кытта хаартыскага түстүлөр. Базар бу кэмгэ ээ-
нчилер олохторун бийр умулту-
бат түгөз буюлаа.

Өссө биір харакша быраһыллар дыһыи тутуунан мизингэ буолла. Билиги манна киирэр түөрт эттэһин кэрийэ сылдьан көрдүбүт-һинтигибит. Экскурсоводтут көксиринэн, бу мизингэс билигин да үлэлиир кыахтаах. Таһыттан көрдөхкө, маһа хараарбыт, эргэрибит курдук ээрэри иһинизэри тутууга санаткы буолан бизрда. Бүтэһитин 90-мус сыллардаахха үлэлэтэ сылдьыбыттар эбит. Билиги хас биирдик музей объекттар өйдөбүннүк хаартыскари түстүбүт.

көрдүүр. Оччолорго атын омуқ киһитигэр кэргэн тахсыы дээн суоҕа. Онуоҕо киһилэри холбуурда. Дежнев 40-тан тахса чөлөбүтүн суруйбутун көннүттэн бирдэс сүбүлэстэттэр. Абакайдалах Дежнев дьоллорун холбоо уол ордуоно Любия дээн ааттаабыттар. Бу бастагы интернациональнай дытэ кэргэстэн, Семен Дежнев уонна Абакайда тагталарыттан сыгэтэрэн Суотту музейа "Дорр-дохуу" дээн ааттаабыт эбит. Бастаан сыдыбыт балаҕамыт аттыгар сүргүт Дежнев чөлөбүтүн элбөдүүйүт өйдөбүннүк буолан туурар.

Музейга Сахабыг эрэ сыриг-
тан буолбакка, бүтүн Аан дойдут-
тан ыалдьыттар сындыаллар.

Mus musculus Linn.

мааны далбарайгтар юм да чухааабатын, иннинэн сирэйдээх туора харадынан көрбөтүн, кыйыи уорбатын, күрөспэтээн эбэтэр кыыс бэйэтэ күрөспэтээн дин. Ураһаттан тахсан беран истээхэ биэр кыра дыа турар. Бу дыһыни Суорул Омоолосон бэйэтэ Тааттааттан көһөрөн ажалыт эбит, киһи үлэлэир сирэ да дикээх сөп Чупулаан бу дыһыэ суруйааччы биэр чаһылхай социальнай - психологическай драматын "Күкүр Ууһу" суруйбут эбит.

Урагнатан тайвөгчи содус Спасо-Зашиверский церковь кунуй-ата баар. Урут Зашивер куораны баар церковь макеттан тутуллубут. Зашиверга хара уосла бары-ыга бурууэзон куорат уматтылы-бытын изеннитэн церковь эрэ ха-албыт. Ол бырайыагын Суорун Омоллоон көрдөтөн ылан "Дор-дохуу" музейгар туруорултар-палдыса Герман кэлэн сибэти-гэммыт. Онтон Зашивер куораны баар Спасо-Зашиверский церковь көтүлүбүт мастарын Новосибир-ский куоракка илдьэн "Якутск-ай церковь" дигэн ааттаан тутулттар.

Музей бийр улахан тутууту-
нан 19-с үйз бүтэлмэтинээр Басов
атын дүгэйдэ дүгэйдэ буолар. Манна 6

таагар Суруйлааччылар союз-
тын кэнэститер кэбирбит Катя
Спиридак үс хоёонун комуурун-
нууга тартылар. Алтыс хос тобус-
толору Дьөгөйгө оротутар аням-
мат.

Салгыы хаамтар-хааман үрдүк да үрдүк ылыкара тийиҥдибит. Оҕо тахсар кирилээс хас биридии үктэлэн аахпыттанг 200 кырингэ буолла. Манна Суорун Омоллоон, 90-нус хаарын ааһан да баран, бөлүрдү да сыннаамакаа тахсара үһү. Ылыка үрдүттэн музей сирэ, Суотту олус көрүһүөнүгүска уурбут курдук көстөр. Дьомҕи алыһтаах көстүүттэн чо-чумча ах баран, бөлөр киэн туттар суруулааччыбыг сатыы хаампыт, дьаарбайбыт, таптаабыт, айбыт-тунбут сырэн хас биридии локкуйун сүрэхлэтигэр илгэрэ, өйбүтүтэр-санаабытыгар саһыара түрдүбүт.

Үеийн мыраан үрдүнэн тыва иһигэр юурижи хааман истэхсэ ба-
ладан көстөр. Манна "Айыы
кылгата" дээн оворло сыһыанар
лаарырдара баар эбит. Биһиги тэ-
ийэрбитигэр бастакы сезон
түмүктэнэрэ арыах хонук хаал-
быт этэ. Уонтан тахса хонук сы-
һыаммыт, айыыралыын алтыһан

Спасо-Замшевской церкви.

Мин бастаан аялснаан нэн тогтох музейн "Довордохуу" дизайнтаабылтарын дэлгэцийн санаабылтай. Ойгулхайн, кырдыг да, интэргэйнэй хоруйдаах мыйхыг буюула. Улуу нууча улун, муора аялхныгын (мореплаватели) Семен Дежнев бары да билэргит, истибэвэт буюу. Күн аан бастаан Дюкуускайга кэлгитэ 1638-1639 сэллэргэ болгитэнэр. Дежнев экспедицията историйг тугунан да кэмизмизт улажн гео-

Холобур, бийиги кореецгары көрсүбүшүт, көпсөтпийит. Саас кулун тутартан сарлаан "Догр-дохуута" баран дохууа сынна-ныаха сөл.

Суутугта сырыныгыт, суруйа-аччылары кытта көпсөтпийит, се-минардарыгыт, музей көр-көстүүт, историгта олохтут бири умдуллубат түтөтөнүн буудуур.

Наталья ГАВРИЛОВА

Семинар - оскуола

ЛИТЕРАТУРА КИЭН КИЭЛИТИГЭР

// "Тыл кыһата" эдэр суруйааччылар семинардара

ХОҔООН ААХТЫМ

Бүгүн аахтым мин
Бэйиэт санга хоһоонун.
Биир тийбит эбитигин
Бу кэпсэһэр алааска.
Билбэт үрүйэбин одулаатым -
Бигэним дойдум ахтылаһыгар.
Балаһан борохун апылаатым -
Уйдардым дойдум салтыһыгар.
Хас аһар тылы батыһа
Хараһтар оргууй ойууланна
Арбы тылаах хартыһына,
Алаһым кэрэ айылдата.
Онно суол омоһо баара -
Умнууга хаалбыт ылык.
Онон сайыһын хаамара
Эбэм ыаһыа тутуурдаах...
Хоһоонум номтуо түмүктэнэ.
Хаалларда сүрэххэ ахтылаһы,
Ол ылымка тириэртэ
Ово саас түгэһин эргитэ.

бон" сурунаал редактора Николай Винокуров - Урсун маастар-кылааһын саҕалаата. Киһи айар үлэтин таһынан итэҕали, тенгрианствоны чинчийэр. Быдан дыһлар уордаларын анараа өттүтэр киһи аймах биһир итэҕэллээх буолуохтаах дьон сабаҕалааһын баарын мыйар, биһир таһаарга үгүү баар буолуу сыйдыбытын этэр. Итэҕэл туһунан кэпсэтии үтүс мөккүрү таһаарда. Салгыы литературнай критик, поэт Николай Калинин литературна эйгэтигэр киһини туһунан бэрт интэриэһинэйдик кэпсэтэ: "Бу түгэһи хаһан эрэ, биһиги саастыгыгар төлбөһү баран, саныарпыт буолуо. Суруйааччылары кытта алтыстаахха, көксөттөхкө киһи хоһоон, кэпсээн суруйуун баҕарар. Тус бэйэм ийбэһиттэн уус-уран тыла уһулуйлубутум. Ийэм сахалыы уус-ураннык санарар этэ уонна оҕустатын мээххэ суруйтарар идэлэрэ. Холобур, "ити хар-баһан турар тийгэри көрөдүн дуо, ити тийгэртэ тийгэ кутуругун курдук эрдэхтэринэ" дьин этэрэ. Суруйааччыны ааҕа сатыахха наада. Хоһоонору тылбаастаан, үөрөтүө". Манна даҕатан эттэххэ, Эрчимсэн кэпсэтигэр эстетическэй, духуобунай көрүүлөөх кэриэстэһэн Николай Калинин буолар. Онтон бу тематтан ситэ-тэрэн прозаик, кэпсэтии хомуйан өнөр-оҕу Семен Попов - Сэмэн Тумат кэпсэ-нин саҕалаата: "Хайа баҕарар суруйааччы бэйэтэ тугу эрэ сананы кылларыахтаах. Дьон Дьаһылы (Сэмэн Тумат Дьон Дьаһылы олохун айар үлэтин чингэйдик-тэ) кинигэтэ - бу мин дипломнай үлэм. Киһи Александр Пушкин "Евгений Онегин" тылбаастаабыта. Онон биһиги үйбөт бэйитин Пушкинны кэлэр кэлүөнүр хаалларда. Аны эһигиттэн күүтүбүт". Ити курдук тылбаастаах уонна айар үлэр сыһыан туһунан Сэмэн Тумат үгүһү кэпсэтэ, ардыгар көрдөөх түгэ-нэри ахтан күүлэртэтэ.

Лена Слепцова - Куорсуунаах кэпсэ-нэрин биһиги угуйттыгы ааҕабыт. Маны таһынан киһи "Дьулуруйар Ньур-гун Боотур" Платон Ойуунускай олонхо-тун ааҕааччы кинигэ араҕастыгар анаан аныгыһы көрүтүтүн, кэпсээн форма-тынан суруйан таһаарда. "Сардаана Пла-тоновна ити олонхоҥу илбостративнай, суеһирнай курдук тахсын баҕарбын дьон эһиттэ. Хомойуох иһин, киһи бу ки-нигэ тахсарыгар суох этэ. Ол тынан баран киһи этэн хаалларбыт кэриэһин толор-дум дьин үөрөбүн. Олонхо уһулучу форма-та бу сымлаар. Улоһун алта сый-устата өнөрүм. Олус интэриэһинэй Ити сымлаан манна олох атын көрүү тахсан кэллэ. Олонхо - биһиги айыаларбытыгар сүгүрүйүү, махтал курдук эбит. Бас олонхо баар буолуохтаах. Онтон ити ге-роическай эпостар тахсыбыт буолуохта-рын сөп. Олонхоҥо иннин ааҕа сатаан уонна аатыгар, ойуулааһыныгар болромо уу-рар буолуот", - дьин этэ уонна түмүтэр хоһоонун ааҕан иһитинэрдэ. Салгыы уус-уран тылбаастыт, "Далбар Хотун" сурунаал редактора Аида Шапошникова тылбаас оҕустатын туһунан кэпсэтэ: "Ийбэр, нуучча тылын учууталыгар, су-руйааччы Анастасия Сыромятникова туруору тылбаас өнөрүтөр этэ. Онон ки-нээххэ көмөлөһөр этим. Итигэн саҕалаан уус-уран тылбаастаа ылсан барбытым. Литературнай институтка тылбаас отде-лениетыгар үөрэмистим. Аныгы сөбүс-кэй литература тылбаастан тахсыбыт эбит. Семен, Софрон Даниловтар, Нико-лай Габашев ода. сүрдэххэ элбэҕи нууч-чалыы тылбаастааһылар, айымньылар тылбаастааналара. Мээххэ Далан рома-нын тылбаастата биһирбитэ. Онтон саха-лыы библияны тылбаастаан баран биһир сүөм улааттым дьин саныыбын. Киһи он-тон элбэххэ үөрөнөр эбит".

Манан бастаах күүмүт түмүктэнэр. Ити лекциялартан итэҕэл, литература эйгэтигэр киһи, литератураҥа киһи-тикэ, олонхо - литература чыпчаала бу-ларын туһунан, уус-уран тылбаас ур-аҕытын иһиттибит-билибит. Барыбыты-гар да билибэт дьикти сүүрэн уйала-

Сыһыалаттаах истик кэпсэтии.

нарга дылы буолла. Ол - уус-уран тыл абылаһа, литература уонна олох, кэлүөнэ кэлүөнүн кытта быстыспат си-лбэ.

ИККИС КҮН

Сарсыарда Наталья Ивановна маас-тар-кылааһын ыгытта. Хааһахтан хосто-он эрэр курдук санарарын киһи эрэ иһиттэр-истин курдук Литература сай-дан кэлбит төрүөтүн, биһиги кам су-руйааччыларын кэпсээн туран иһин ну-учча уонна саха литературата сибээһэ элбэҕин, Россия уонна атын омук литера-туратын билиһонэ эрэ суруйааччы бу-лар сатамматын, бэйэ литературатын эңкилэ суох билии наадатын эттэ. "Хоһоон дьин санаа. Судургу да тыһыан киһи элбэҕи этин сөп дьин саныыбын. Тус бэйэбэр Семен Данилов хоһоонноро төһүү күүс буолбуттара. Айымньынан норуоту толкуйдатар тына суруйуохха наада. Маны таһынан суруйааччы бэйэтэ интэриэһэ буолуохтаах. Элбэхтэн биһир сүрүнүн эрэ ыларан ылаахтаах. Эл-бэҕи билии ардыгар атахтыан сөп. Онтон сэрэхтээх буолуохха. Билбэтин билбэр, ону билэ сатыыр киһи үүнэр, сайдар. Ки-ринтисини ылына үөрэни. Киһигэни аарыт", - дьин санаатын үлэстэр.

Салгыы Россия Суруйааччыларын союһун хос председателэ, народнай су-руйааччы Николай Лугинов айар кут туһунан санаатын этэр: "Тоох барыта ик-ки өрүттээх. Киһи бу олоххо бэйэтэ ми-кэтэтин, суолун булулуохтаах. Суруйа-аччы буоларга санааны эрдэттэн ууруох-ха наада. Искусство үрдүк чыпчаала - поэзия. Поэзия эрэ баар буоллаһына хар-тыһына уруһуйданар. Онтон халыһы, форманы батыстаахха санаа ситиһэ бь-ктылан сөп, онтон сатаабытаахха олох да та-быллыбат уонна сүрүнэ, бэйэ эрэ кэпсэ-нин мунгудаммаса, атын дойдуну суруйа-аччыларын ааҕа сатыахха наада". Нико-лай Алексеевич уонна манна мустубут суруйааччылар эһиттэрэ олус сөп. Киһи төрөөбүт төрүт тыһын, литерату-ратын, культуратын билэрин таһынан Россияга, аан дойдуга тоох буола тура-рын, суруйар киһи литература хайдах сайдан иһэрин биллэх тустаах.

Саха Республикаһын Суруйааччыла-рын союһун эһиттэр секретара, поэт Иван Мипалкин Уус-Алдан сиритэр, бу-ытык сиргэ үктаммытытын этэн туран кириэтикэ, цензура туһунан сөһөргөтэ Иван Васильевич санаатын салтан "Би-чик" кыаһы кыһатын литературнай ре-дактора Валерий Луковцев тыл эттэ: "Литератураҥа дьарысталааччы арый-ах. Суруйар, толкуйдуур, олох кэпсэ-нэрэр киһи суруйааччы буолар. Эһигэ сүкэримдэбит эһиттэһи сыаналаах тустааххыт. Бу эһиги иннитигэр оло-рор кэлүөнэ Семен, Софрон Даниловтар кэлүөнэлэригэр үөрэмистэрэ. Суруй-ар киһи тыһын көрүнүөхтээх. Тыһы он-ноһуу, мээһэ туттуу үтүс".

Ыраах Уоһээ Дьааны улуһунтан ыалдыһыт, культура управлениетын начальнига, поэт, ырыаһыт Виктор Стручков олохтоох типография таһаар-быт хомуурунуктары, кинигэлэрин көрдөрдө. "Киһи олоху анаарыһа, олох-хо талаһыта - поэзия. Хоһоон музы-

калынай буолуохтаах, олохпут барыта тыастан-уустан турар, хоһоон биһир тэ-тиһээх буолуохтаах", - дьин ураты са-нааны эттэ. Литературовед, СГУ Саха филологиятын уонна культуратын пре-подавателэ Мотрена Попова: "Литерату-ровед айымньыны хайдах суруйары сүбэлээбэт, тахсыбытын кэпсэ ырытар. Биһиги аскалбыт, литературнай кириэтик В.Н.Протодакьянов орлорго: "Умайыт!" - дьин этэр этэ. Ити тэһэ су-руйарга умайыахха наада. Алампа ча-бырҕа сатаан туһанаахха литератур-най форма буолар ылаахтаах дьибитэ. Са-халыы санаа, толкуй этиллэригэр наһаа үчүтэй. Норуот тыһын-эһүн таба тутту-охха наада. Ону Василий Никитич: "Ин-нибит дьикти, Кулаковскайга!" - дьир. Онон үөрэни, үлэлэһ".

Радиожурналист, "Саха" НКЖК ра-диотын биһириттэригэр элбэхтэ истэр юһибит, театральнай кириэтик Нико-лай Максимов: "Суруйааччы - норуот кэрэ санаатын түмэччи. Сахабыт норуо-та баара-суоҕа суруйааччылартан туту-луктаах. Эдэр дьон идэтигин эрэ ту-тун", - дьин сүбөтин эттэ.

Маастар-кылаастартан биһиги сананы биллэр-билэн истибит, этэргэ дылы, биһир сүөм улааттыбыт. Салгыы эдэр дьон айымньыларын ыргыһыны буолла. Ити иннитин хас биһирдэ-тигэр олус туһалаах, сыаналаах буол-уоҕа. Семинары түмүктээн бары уоскай хаартыскаҕа түстүбүт. Онтон эдэр дьон хаалан киһээ лекциялартан ылбыт сана-абытын атаастабыт, оонньоон, ыллаан да ыллыбыт. Биһир ураты түгэһинэ-чүмэччилээх поэзия киһэтэ буолла. Хоһоонорбутун ааҕан иһитинэрдэбит.

Хоһоон хоһуулар ийини кириэһинэ, Ырыа айыллар сүрэх долкуйдаһына, Хартыһына суруйар харах таптаатыһына, Тойук тахсар дууһа сэтээрдаһына. Поэзия алытаах киһэтэ Айар кут киһиэтин иһэрдэ. Поэзия нуурал киһэтэ Тыл күүһүн итэртэ.

УҔУС КҮН

Бу күн "Саха" НКЖК "Сэргэлээх" би-эриэтин редактора Люба Васильева опе-раторынан Владимир Колесовтынан кэ-лэн устан бардылар. Семинарбыт түмүтэр бары үһээ мыраан үрдүтэр тах-сан Суотту кэрэ айыллыгыгар бигэни-бит, кэһэн далайы, уңуоргу кытылы оду-лаастабыт. Суорун Омоллоон эһэбит: "Литература доррдоһуута - норуоттар доррдоһуулар", - дьин этэн хааллар-быт тылларын саната суох испитигэр ха-тыһы, санаабытыгар ол ситиһи сылим-ни, ойбүтүгэр-сүрэхпитигэр иһэринэ турдубут.

Дьа манан үс күннээх суруйааччы-лардыын көрсүһүүбүт түмүктэнэ. Кэ-нэҕэһитин да манна түмүсүлэр, семи-нардар буола, эдэр эрчимнээх сүрү-өрүкүтэ, сырдыһа, кэрэҕэ кыһатын турдунар.

Аграфена КУЗЬМИНА.

БАСТАКЫ КҮН

Народнай поэт, Саха сирин Суруйа-аччыларын союһун председателэ Ната-лья Харлампьева киһи тылы эттэ, ки-эһ-саҕалаан ыгытта. Бастааһын "Тол-